

KADIZADELİLER İLE SİVASLILAR ARASINDAKİ MÜCADELEYE NEDEN OLAN SORUNLAR

- 1- Müsbet bilimlerin ve riyaziyenin (matematik) öğretimi doğru mu değil mi?
- 2- Hızır peygamber sağ mı değil mi?
- 3- Ezan, nâ't-ı nebevî, mevlüt makamla ve güzel sesle okunmalı mı okunmamalı mı?
- 4- Tarikat ehlinin devranları ve sema yapmaları doğru mu değil mi?
- 5- Ululamak için, Peygamberin adı geçtiğinde sallallahü aleyhi ve sellem, sahabeler için de radiyallahü anh demeli mi dememeli mi?
- 6- Tütün, kahve ve diğer yeni şeyler haram mı, değil mi?
- 7- Hz. Muhammed'in annesi ve babasının imanları (müslüman sayılmaları mı sayılmamaları mı?)
- 8- Firavun imanlı mı öldü?
- 9- Şeyh-i Ekber Muhyiddin-i Arabî hakkında farklı görüşler.
- 10- Hz. Hüseyin'i şehit ettiren Yezid! elânet edilmeli mi edilmemeli mi?
- 11- Peygamber'den sonraki bid'atlerde uzlaşmazlık.
- 12- Kabirler ziyaret edilmeli mi edilmemeli mi?
- 13- Nafile, regaib, berat, kadir namazlarının cemaatle kılınıp kılınmayacağı.
- 14- Büyükerem eli, ayağı, eteği öpülmeli mi öpülmemeli mi?
- 15- Emr-i bil'-ma'ruf ve nehy-i ani'l-münker" (bilinen ve yaygın doğruyu işleyip geçersiz ve yasak olandan kaçınmak) konusu.
- 16- Rüşvet.

Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/1, 357

ların ise ilkin dünyevi cezaya çarptırılmaları gerekiyordu. O günün gecesini İstanbullular korku içinde geçirdiler. Ertesi gün kalabalık gruplar halinde Fatih Camii'ne gelmeye başlayan softaların, medrese yobazlarının, ellerinde, bellerinde sopalar, bıçaklar vardı. Yandaşları olan karaborsacı ve hilekâr esnaf ile bunların elebaşısı Hacı Mandal ve Fakı Döngel adlı madrazlar da çırakları, kazakları silahlarla donatmış olarak camiye yönelmişlerdi. Yol boyunca "Din davasına gidiyoruz!" diye bağurmaktaydılar. Mevlevî, Halvetî, Celvetî, Şemsî şeyhleri ve dervişleri aleyhine tehditler savruluyordu. Köprülü Mehmed Paşa, yeni sadrazam olmuştu. Camiye nahihatçiler gönderdi ise de söz dinleyen yoktu. Ulemayı çağırıp görüş aldı. Fakıların batıl (geçersiz) fakat halkı aldatıcı konularla uğraştıkları, bundan dolayı cezalandırılmalarının uygun olacağı onaylanınca Mehmed Paşa, IV. Mehmed'den bunların katli için ferman aldı. Ancak yeni bir taşkınlığa neden olmamak için, başta Üstüvani Mehmed, Türk Ahmed, Divane Mustafa olmak üzere kürsü şeyhlerini ve bunlara destek verenleri toplatıp Kıbrıs'a sürdürdü.

Tarihçi Naimâ, Kadizadelilerin yaşamlarını, dışadönük davranışları ile iç dünyalarını, Maanoğlu Hüseyin Bey'in gözlem ve anılarından aktarmıştır. Bunların dindar, dürüst, dünyaya değer vermez gözüküklerini, aslında her birinin dinsiz ve iğrenç insanlar olduğunu yazar. Bıyıklarını kısa kırpıp sünnete uydugunu söyleyen içlerinden birisinin, kendi yetiştirdiği bir erkek çocukla ilişkiye girerken ipek uçkurugunu görüp "Aman, tenime ipek değmesin, haramdır, günahkâr olacağım!" deyişini; bu adamın, tütün ve kahve içmenin, tekkelere gitmenin haram olduğunu söylemesini örnek gösterir. Maanoğlu'nun bunlardan bir diğerine "Behey efendi, nef-

sinizin bütün isteklerini gizlice tatmin ediyor, dışarıya karşı ise en basit konularda bağınazlık gösteriyorsunuz. Bunun aslı nedir?" yollu sorduğunda "Beyim, sen ahmaksın. İnsan bir haramı işlediği zaman ondan alacağı zevkin derecesini ya da sağlayacağı kazancı düşünmelidir. Gümüş kaşıkla yemek neye yarar? Tütün içmekte, çalgı dinlemekte de fazla bir zevk yoktur. Akıllı adam bunları terk eder, ahmak halkı kandırır ve onları kendi arınmışlığına inandırır. Ama, gizlice nefsinin asıl isteklerini karşılar ve doyuma ulaşır" cevabını aldığı nakleder.

Kadizadeliler olayından sonra, bu boyutta olmamakla birlikte İstanbul'da bağınaz gruplar sık sık ortaya çıkmış, padişah-tan halka kadar herkesi, din adına korkutmayı, yalan yanlış açıklamalarla yanıltmayı sürdürmüşlerdir.

Bibl. *Tarih-i Natma*, V. 54-59, VI, 227 vd.; J. von Hammer, *Osmanlı Devleti Tarihi*, c. XI, İst., 1947, s. 8-10; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III, 343-366; M. S. Çapanoğlu, "Dördüncü Murad Devrinde Fıkıhçı Yobazların Dâvası", *Tarihî Sesler*, c. I, S. 2 (Şubat 1943), s. 37-39.

NECDET SAKAOĞLU

KADİR ALAYI

Osmanlı padişahlarının kadir gecesinde saray yakınlarındaki camilerden birinde teravih namazı kılması münasebetiyle düzenlenen alay.

Gece düzenlenen kadir alayının uygulanış bakımından bayram alayı(→) ile cuma selamlığına(→) benzeyen yönleri vardır.

Ramazın geleneklerinin ibadetle ilgili olarak en yoğun gecesini, Kuran'ın nazil olmaya başladığı 27. gece olan kadir gecesidir. İstanbul halkı da kadir gecesinin anlamına uygun olarak selatin camilerinde teravih namazı kılmak için yollara düşer, camilere gidiş ve dönüş ayrı bir özellik taşır.

Osmanlı padişahları da kadir gecesinde düzenlenen büyük bir alayla saraydan çıkar ve teravih namazını kılacağı camiye gelirler, namazdan sonra da aynı yoldan alay halinde dönerlerdi. Ramazan yaz mevsimine rastlamış ve padişah da yazlık sarayda ise kadir gecesinde saltanat kayığıyla deniz yolundan Topkapı Sarayı'na gelirdi. İftardan sonra, cuma selamlığına katılmakla görevli olan kimselerle birlikte saraydan çıkan padişah, Ayasofya Camii'ne giderdi.

Bâbüssaade'den Ayasofya Camii'ne kadar yolun iki yanı kandiller, fanuslar ve meşalelerle aydınlatılır, "selam" ve "alkış"larla padişahı izleyen ya da uğurlayanlar benzer törenlerle de cami dönüşünde karşılarlardı. Kadir alayının gidiş ve dönüş sırasında önünde 20 kadar eli meşaleli, arkasında ise 40 kadar fenerli haseki bulunurdu.

19. yy'da sahil saraylarda yaşamaya başlayan padişahlar, Ayasofya Camii yerine Beşiktaş'a yakın yerlerde bulunan Kılıç Ali Paşa, Nusretiye, Dolmabahçe, Sinan Paşa ve Yıldız camilerine giderlerdi. Böylece cuma, bayram ve kadir alayları da padişahın yaşadığı sarayla gideceği cami arasındaki seçilmiş yolda düzenlenirdi.

Bibl. Ahmed Atâ, *Tarih-i Atâ*, I, İst., 1293; Pakalın, *Tarih Deyimleri*, II, 131; S. Kumbaracılar, "Alay ve Merasimler", *Hayat Tarih Mecmuası*, S. 65 (Temmuz 1969), s. 85; "Kadir Gecesi Alayları", *İKSA*, IV, 1198-1199.

İSTANBUL

KADİRÂNE TEKKE

Beyoğlu İlçesi'nde, Tophane'de, Firuz Ağa Mahallesi'nde, Kadiriye Yokuşu, Tombaz Sokağı ve Türkçü Sokağı'nın kuşattığı arsa üzerinde yer almaktadır.

Kadirî tarikatının İstanbul'daki âsitanesi (merkezi) olan bu tekke 1630'da Hacı Piri (ö. 1630) adında bir hayır sahibi tarafından Kadirîğin Rumî kolunu kuran Tosyalı Şeyh İsmail Rumî (ö. 1631) için inşa ettirilmiştir. Tekkenin yerinde, Bizans döneminde Hagios Makaveon Kilisesi olduğu iddia edilen bir dini tesis bulunduğu anlaşılmaktadır.

Kadirîhane Tekkesi, kuruluşunu izleyen süre içinde birtakım ek binalarla donatılarak tam teşekküllü bir tarikat külliyesi niteliğine kavuşmuş, ayrıca çeşitli onanmlar ve yenilemeler geçirmiştir. Bu meydana Topçubaşı İsmail Ağa (ö. 1739) 1144/1731'de cümle kapısının yanında bir çeşme yaptırmış, I. Mahmud'un (hd 1730-1754) annesi Saliha Valide Sultan (ö. 1739) bu çeşmeye su getirmiştir. Bundan başka 1177/1763'te tekkenin içinde diğer bir çeşmenin yaptırıldığı anlaşılmaktadır. 1178/1765'te Tophane'de Süre Emni Hasan Ağa'nın konağında başlayan yangın çevreye yayılmış ve (Kadirîhane Tekkesi ile Galata Mevlevîhanesi de dahil olmak üzere) birçok hayır eserini ortadan kaldırmış, III. Mustafa (hd 1757-1774) devlet ricalinden Yenişehirli Osman Efendi'yi bina emini tayin ederek adı geçen tekkeleri yeniden inşa ettirmiş, inşaat Şaban 1179/ Ocak-Şubat 1766'da sona ermiştir. Sipahiler Ağa-